

Умови гри: з фігур – круга, квадрата і трикутника – потрібно скласти 5 чоловічків так, щоб усі вони були різними [3, с. 209].

Завдання на пошук закономірностей

Гра «Доміно»

Ігровий реквізит: картки із малюнками кісточок доміно.

Умови гри: дітям необхідно спочатку відшукати закономірність, а потім відгадати, яка кісточка доміно повинна бути наступною.

Коментар вихователя: на цьому малюнку розміщені кісточки доміно. Спробуй помітити закономірність і дай відповідь, яка кісточка доміно повинна бути наступною [3, с. 213].

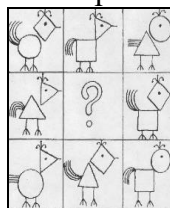
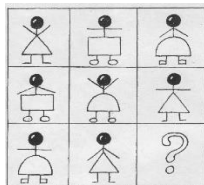

Гра «Хитра клітинка»

Ігровий реквізит: картки із малюнками предметів, розташованих у певній закономірності.

Умови гри: дітям необхідно спочатку відшукати закономірність, а потім відгадати, який предмет заховався у «хитрій» клітинці.

Коментар вихователя: розгляньте малюнки, спробуйте помітити закономірність і відшукати або намалювати той предмет, який заховала «хитра клітинка» [3, с. 214].

Отже, розвиток логічного мислення є важливою складовою математичної компетентності молодших школярів, а уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, висувати гіпотези і робити висновки – основоположними для кожної з ключових компетентностей.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. – 37 с. – Режим доступу: dano.dp.ua/attachments/.../Державний%20стандарт%20початкової%20освіти.pdf
2. Жукова С. Розвиток логічного мислення учнів початкових класів шляхом вивчення формальної логіки / С. Жукова // Початкова школа. – 2002. – № 2. – С. 47-51
3. Кривошея Т. М. Розвивальний потенціал ігор на математичному матеріалі / Т.М.Кривошея // Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : Навчально-методичний посібник / За ред. Г. С. Тарасенко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – С. 201-214
4. Кривошея Тетяна. Блоки Дьенеша як засіб розвитку логічного мислення дітей у контексті європейських освітніх підходів / Т. Кривошея // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій : збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 9 – 11 квітня 2014 р.) / за ред. Г. С. Тарасенко. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. – Вип. 3. – С. 42-47
5. Митник О. Математична логіка як навчальний предмет / О. Митник // Початкова школа. – 1997. – № 11. – С. 17-19
6. Нова українська школа : poradnik для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
7. Платонов К. К. Краткий словарь системы психологических понятий / К. К. Платонов. – М. : Высш.шк. – 1984. – 174 с.

ОСОБЛИВОСТІ АВТОРСЬКОЇ ТЕХНОЛОГІЇ «СХОДИНКИ ДО ГРАМОТИ» ОЛЕНИ КАПЛУНОВСЬКОЇ

Тетяна Гринович, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: К. Л. Крутий, доктор педагогічних наук, професор

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

SPECIFICS OF THE AUTHOR'S TECHNOLOGY «STEPS TO THE READING AND WRITING» BY OLENA KAPLUNOVSKA

Tatyana Greenovich, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті досліджено особливості сучасної авторської технології О.Каплуновської. Розкрито роль та методичну цінність авторської технології навчання грамоти дітей дошкільного віку. Доведено необхідність запровадження технології в практику роботи закладів дошкільної освіти.

Ключові слова: авторська технологія, навчання грамоти, діти дошкільного віку.

Annotation. In the article the features of modern author's technology O.Kaplunovska are investigated. The role and methodical value of the author's technology for teaching reading and writing of preschool children is revealed. The necessity of introducing technology into practice of preschool education institutions is proved.

Key words: author's technology, teaching reading and writing, children of preschool age.

Проблема формування навичок читання в дітей дошкільного віку хвилюють багатьох: науковців, педагогів-практиків, батьків. Існує думка, що навчання читання та письма є прерогативою тільки школи. Однак, за авторською технологією Олени Каплуновської ознайомлення з літерами починається вже з молодшого дошкільного віку. Обґрунтуванням такого підходу є ствердження педагога-новатора, Президента Міжнародної Федерації Вільної освіти Шулешка Є.Є., що смисловий зміст слова «читати» відкривається дітям дуже рано, з першим досвідом взаємодії з книгою [8]. Разом з тим дітям властиве і розкриття інших значень цього слова. Шулешко наголошував, що впізнавати дещо приховане за зовнішньою поведінкою – це теж «читати». Інтерпретувати образи, що записані іншою, ніж звичайна, мовою, – це теж читати своєю звичайною мовою. Вміти за частиною ознак впізнавати те, що пов'язано з якимось явищем – це вміння читати. До п'яти років дитина виявляє це вміння «читати» те, що протікає навколо неї.

«Зчитування» навколишньої дійсності можна тлумачити як розуміння досвіду життя, що виявляється через загальнолюдські здібності, а саме: уміння вслуховуватися (слухання); уміння «сказати слово» – вговорюватися в ситуацію (говоріння); уміння розуміти сутність та вчитуватися в образи (читання); уміння вписуватися в обставини життя (письмо) [8]. Ці засоби «налагодження» досвіду діють одночасно і опосередковують найрізноманітніші впливи на дітей. Отже, формування потреби в читанні (сприйнятті) книг є природним продовженням розвиненої здатності дитини прочитувати «тексти» навколишнього простору.

Оволодіння початковими культурними вміннями – читанням та письмом – поєднуються з вирішенням дитячих турбот про встановлення взаємовідносин між собою та дорослими. Авторська технологія «Сходінки до грамоти» О. Каплуновської – це організація виваженого, грамотного освітнього процесу з дітьми, який ґрунтується на глибокому зануренні до психологічних поглядів і досліджень щодо особливостей розвитку пізнавальних процесів дитини дошкільного віку як визначальних у навчанні грамоти [2]. Складається технологія з двох частин, а саме «Стежинки до грамоти» (організація освітнього процесу з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку) та «Цікава грамота» (організація освітнього процесу з дітьми старшого дошкільного віку) [3].

Зміст освітньої програми авторської технології визначено на ствердженнях Д. Б. Ельконіна, який зазначав, що дошкільник здатен до навчання за визначеною програмою, однак саму програму у відповідності до своєї природи, до своїх інтересів, до рівня свого мислення може засвоїти у залежності до того, якою мірою вона є його власною програмою, тобто необхідне співставлення методів навчання дитини та способів його навчання [9]. Організація навчання основам грамоти дитини дошкільного віку за

технологією «Сходинки до грамоти» визначається перш за все віком, рівнем розвитку мовлення, сформованістю її довільної уваги, пам'яті, рівнем сформованості абстрактного мислення та передбачає достатній розвиток основних психічних здібностей.

Сутність змісту авторської технології – це одночасне оволодіння чотирма видами мовленнєвої діяльності: слуханням, говорінням, читанням та письмом. Ці види мовленнєвої діяльності виступають як основні види взаємодії людей в процесі вербального спілкування. Науковці спираються на тлумачення понять видів мовленнєвої діяльності, а саме, слухання – процес спрямованого сприйняття слухових і зорових стимулів та надавання їм значення; говоріння – це продуктивний вид мовленнєвої діяльності, засобом якого здійснюється усне вербальне спілкування [1; 6].

Змістом говоріння є висловлювання думок в усній формі; читання – складний когнітивний процес декодування символів, що спрямований на розуміння тексту, виконує найважливіші соціальні функції, є складною і значущою формою психічної діяльності людини, виконує психологічні та соціальні функції, а саме: забезпечує моральний та інтелектуальний розвиток особистості; письмо – знакова система фіксації мовлення, що дозволяє за допомогою графічних елементів передавати мовленнєву інформацію на відстані й закріплювати її в часі. Слухання і говоріння розвиваються в онтогенезі. До цих видів мовленнєвої діяльності в людини є спадкова схильність. Читання і письмо формуються на основі двох перших, є вторинними за походженням та більш складними видами мовленнєвої діяльності [1; 6].

Тривалий пошук вчених і практиків (І.О. Зимня, К.Л. Крутій та ін.) щодо визначення механізму відтворення звукової форми слова за його буквеною моделлю та прийомів його формування визначив шлях навчання грамоти: шлях від вивчення звукових значень до літер; шлях звукового аналізу та синтезу звукової сторони мовлення [1; 4]. Сучасною методикою визнано звуковий аналітико-синтетичний метод навчання грамоти. Цей метод ґрунтується на позиційному принципі читання, тобто вимова приголосної фонемі має відбуватися з урахуванням позиції наступної голосної фонемі. Під час навчання грамоти це виявляється в тому, що ті, хто навчається мають розрізняти чітко всі голосні та приголосні фонемі; знаходити голосні фонемі в словах; орієнтуватися на голосну літеру та визначати твердість чи м'якість попередньої приголосної фонемі; засвоювати приголосні фонемі в поєднанні з усіма голосними.

Аналіз механізму читання дає підставу зробити висновок, що навчання основам грамоти дітей молодшого та середнього дошкільного віку має забезпечити оволодіння широким орієнтуванням у звуковій дійсності мовлення, тобто вагомим завданням освітньої роботи є розвиток фонематичного слуху. Фонематичний слух – здатність сприймати звуки людського мовлення.

В основу методичних рекомендацій «Стежинки до грамоти» (організація освітнього процесу з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку) покладено звуковий метод навчання читання Д. Б. Ельконіна [9]. Враховуючи ствердження про те, що оволодіння грамотою є складною розумовою діяльністю, яка вимагає значної зрілості багатьох психічних функцій самої дитини, педагогічна технологія «Стежинки до грамоти» є своєрідною і унікальною як метою, так і за методами організації та проведення. Організуючи роботу щодо підготовки органів мовлення та слуху дитини до сприйняття правильного звука та правильного артикуляційного укладу, першочергове місце займають ігрові вправи щодо розвитку слуху, дотримуючись відповідної послідовності: спочатку ігрові вправи на розвиток слухової уваги, тобто вміння розрізняти немовні звуки за їх звукочастотними властивостями; потім ігрові вправи на розвиток мовленнєвого слуху, тобто вміння дитини розрізняти голоси людей, розуміти зміст вислову; потім ігрові вправи на розвиток фонематичного слуху, тобто вміння чути складові частини слова.

Методичні рекомендації «Стежинки до грамоти» передбачають початкове ознайомлення дітей з символічним, буквеним позначенням звуків рідної мови, використовуючи прийоми прогресивних освітніх технологій, а саме авторський посібник «Українська модель «Акваріум», адаптований до української мови посібник «Модель «Акваріум» (російською мовою) Євгена Євгеновича Шулешка, а також використання

прийому пальчикових літер [8]. Саме пальчикова літера – це зорово-просторовий образ букви, що створений за допомогою пальців рук. Учені, які досліджували діяльність дитячого мозку, відзначають велике стимулююче значення функції руки. Рівень розвитку мовлення дітей знаходиться у прямій залежності від сформованості тонких рухів пальців руки. Ігрові вправи з пальчиковими літерами тренують рухи пальців рук, удосконалюють спритність, уміння управляти своїми рухами. За допомогою рук можна побудувати декілька варіантів однієї літери російського чи українського алфавіту. При цьому важливо, щоб елементи пальчикової літери були представлені тими ж елементами та спрямовані в той же бік, що й у друкованої букви українського алфавіту.

Організація освітнього процесу з дітьми старшого дошкільного віку за авторською педагогічною технологією «Сходінки до грамоти» – це комплекс посібників: методичний посібник «Цікава грамота» і навчальний посібник (індивідуальний зошит) «Грамотійко». Каплуновська О.М. наголошує, що для успішного формування в старших дошкільників базових знань з грамоти (читання і письма) важливим є своєчасний перехід на теоретичну позицію, де система рідної мови усвідомлювалася б дитиною і виступала об'єктом її свідомої діяльності. Упродовж навчального року педагог проводить роботу щодо формування уявлень про слово, розмежовуючи уявлення про предмет і слово, що його називає [2-3; 6].

Головним освітнім завданням визначається виділення номінативного значення слова (здатність називати предмети, їх дії, ознаки). Від заняття до заняття педагог розширює знання дітей про слово, формуючи уявлення про групи слів, які виконують одну і ту ж роботу в процесі спілкування.

Освітні ситуації, заняття з дітьми старшого дошкільного віку побудовані з використанням авторської моделі організації занять, розробленої д. п. н., професором К.Л. Крутій. Кожна освітня ситуація, складається з чотирьох видів діяльності: комунікативної, пізнавальної, перетворювальної і оцінно-контрольної [5; 6]. Розглянемо більш детально кожен частину заняття [4; 7].

1 частина – комунікативна діяльність. Мета: уведення в тему заняття, створення позитивного настрою на навчання, пробудження зацікавленості до пізнання нових звуків, включення дітей до роботи з перших хвилин заняття. Тривалість 1-ї частини заняття – до 4-5 хвилин.

2 частина – пізнавальна діяльність. Мета: на основі знань із попереднього заняття познайомити дітей із новими звуками, буквами. У цій частині: уточнюється артикуляція вимови звуків – положення губ, язика, зубів; уточнюються акустичні ознаки звуків: голосні, приголосні, приголосні дзвінки («не спить голос»), глухі («спить голос»); добирається образне порівняння звука (дорослий звертає увагу на образне зображення звука в лівому верхньому кутку сторінки зошита); визначається звук, що повторюється в словах-назвах малюнків; визначається звук, що повторюється в словах; відбувається знайомство дітей із буквою, що позначає звук, разом із дорослим створюється зоровий образ літери, читають образні вірші. Тривалість 2-ї частини – до 8-10 хвилин.

3 частина – перетворювальна діяльність. Мета: практичне використання отриманих знань, розвиток фонематичного сприйняття та фонематичного уявлення, уточнення, розширення лексичного запасу, розвиток слухової уваги та зорової пам'яті, оволодіння навичками фонетичного розбору слів. Мовленнєвий матеріал насичений звуком, що вивчається (на початку, всередині, наприкінці слова), сприяє розвитку звукового відчуття. Розвитку слухової уваги сприяють словесна гра «Звук заблукав», а також завдання щодо відновлення слова з переставленими звуками, відгадування слів за першим та останнім звуком чи складом, відновлення переставлених складів. У цій частині заняття вдосконалюється навичка правильної вимови у зв'язних текстах. Завдання на розучування скоромовок, чистомовок сприяє розвитку ритму, почуття співзвучності, рими. Фонетичний розбір слова (звуковий аналіз і синтез) – складна робота мислення. Після вивчення літери дітей учать писати друкованим шрифтом. Вправи на звуко-буквений аналіз і синтез пропонуються після друкування літери. Слова дібрані відповідно до раніше вивчених звуків і

літер. Завдання початкового періоду навчання грамоти – забезпечити подальший розвиток дитини і разом із тим формувати навичку швидкого і правильного, осмисленого і виразного читання, уміння відчувати музику, мелодійність слова. Для вирішення цих завдань у зошиті подано тексти і система вправ, що стимулюють дітей до пошуку і відкриття, викликають постійний інтерес до пізнання нового. Також включено вправи на дихання (читаємо на видиханні), розширення кута зору (сходинок, кутові таблиці, пірамідки, вертикальні, горизонтальні таблиці). Тривалість цієї частини – до 14-16 хвилин.

4 частина – оцінно-контрольна діяльність. Мета: підбити підсумок, визначити разом із дітьми результативність заняття. Дорослому необхідно оцінити всіх дітей і кожен окремо, використовуючи такі звертання: «Дякую, діти! Ви мене всі порадували своїми відповідями. Мені було приємно працювати з вами». Важливо визначити оцінку дітьми заняття, використовуючи систему завдань: Які нові слова ти запам'ятав? Що б ти хотів повторити? Які відкриття ти зробив? Чого нового навчився? Що тебе здивувало? Яке завдання було найскладнішим? Що б ти хотів почути наступного разу? З метою формування оцінно-контрольної діяльності дітям пропонується оцінити правильність виконання завдань, використовуючи кольорові схеми. Для цього дорослому необхідно продемонструвати правильний варіант виконання завдання, і дитина зможе порівняти свою роботу зі зразком. Тривалість цієї частини заняття – до 3 хвилин. Загальна тривалість заняття – 25-30 хвилин.

Отже, авторська технологія О. Каплуновської «Сходинок до грамоти» має більш широке значення, ніж засвоєння початків грамоти. Від того, як дитині будуть відкриті звукова дійсність мови, будова звукової форми слова, залежить подальше засвоєння мови – граматики і пов'язаної з нею орфографії.

Список використаних джерел:

1. Зимняя И. А. Педагогическая психология. Учебник для вузов / И. А. Зимняя. – Изд. второе, доп., испр. и перераб. – М.: Издательская корпорация «Логос», 2000. – 384 с.
2. Каплуновська О. М. Сходинок до грамоти. Пропедевтичний курс навчання грамоти дітей старшого дошкільного віку / О. М. Каплуновська. – З. : ТОВ ЛПІС ЛТД, 2015. – 162 с.
3. Каплуновська О. М. Стежинки до грамоти: молодший та середній дошкільний вік / О. М. Каплуновська. – Х. : Вид-во «Ранок», 2016. – 184 с.
4. Крутій К. Л. Сучасне заняття в дошкільному навчальному закладі: традиції чи інновації? : монографія / К. Л. Крутій // Запоріжжя : ТОВ «ЛПІС» ЛТД. – 2009. – С. 29-118
5. Крутій К. Сучасне заняття та освітні ситуації / К. Крутій // Дошкільне виховання. – 2016. – №9. – С. 6-10
6. Крутій К. Л. Дошкільна лінгводидактика : словник-довідник : понад 600 термінів, понять та назв / упор. А. М. Богущ, К. Л. Крутій. – Запоріжжя : ТОВ «ЛПІС» ЛТД, 2014. – 200 с.
7. Крутій К. Л. Формування граматичної правильності мовлення в дошкільників у контексті комунікативного розвитку : термінологічне поле / К. Л. Крутій // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – № 3 (137), 2018. – С. 28-35
8. Шулешко Е. Е. Понимание грамотности : Обучение дошкольников чтению, письму и счёту, а также организация дошкольной жизни детей и взрослых, их взаимоотношений на занятиях и вне занятий / Е. Е. Шулешко. – М, 2001. <http://setilab.ru/modules/article/view.article.php/237>
9. Эльконин Д. Б. Избранные психологические труды / Д. Б. Эльконин. – М.: Педагогика, 1989. – С. 23-123.
10. Крутій К. Л., Лопатинська Н. А., Маковецька Н. В. Вчимося мови та розмови, або Українська разом із матусею. -Запоріжжя: Просвіта, 1999.
11. Крутій К. Л. Формування граматично правильного мовлення в дітей дошкільного віку. – Запоріжжя : ТОВ «ЛПІС» ЛТД, 2004. – 389 с.

ВПЛИВ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДОСВІДУ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Лена Гулько, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

*Науковий керівник: О.В. Колосова, кандидат педагогічних наук, старший викладач
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

INFLUENCE OF PROJECT ACTIVITY FOR FORMATION OF SENIOR PRESCHOOLERS OF SOCIAL INTERACTION EXPERIENCE

Lena Gulko, master's student